संशोधित मसौदा

छलफलमा आधारित)

(१४/१/०७७)

नेपाल विश्वविद्यालयका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना : सत्यको अन्वेषण, व्यक्ति, मानव समाज र प्रकृतिबिचको अन्योन्याश्रित सम्बन्धको गहिरो अध्ययन, नवीन ज्ञानको सिर्जना र बहुविधात्मक विधाको परिशीलनमार्फत मुलुक र विश्वका वर्तमान र भविष्यका चुनौतिहरूको सामना र अवसरहरूको उपयोग तथा विश्वस्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्षम, समाज र राष्ट्रको सकारात्मक रुपान्तरणमा कुशल नेतृत्व दिन सक्ने, सामाजिक दायित्व बहन गर्ने, विवेकशील, दक्ष, निष्ठावान, सिर्जनशील, नवप्रवर्तशील, उद्यमशील तथा आलोचनात्मक चेतका धनी नागरिक र अगुवाहरूको समूह निर्माण गरी मुलुकको सर्वाङ्गीण विकास र सम्मृद्धि प्राप्त गर्ने प्रयोजनको लागि मानविकी, कला, सामाजिक शास्त्र, विज्ञान, प्रविधि, व्यवस्थापन, कानून तथा ज्ञानका अन्य विधागत क्षेत्रमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने, प्राज्ञिक उत्कृष्टताप्रति समर्पित तथा शासकीय स्वायत्तता र प्राज्ञिक स्वतन्त्रताको सुनिश्चितता सहितको सार्वजनिक विश्वविद्यालयको रूपमा नेपाल विश्वविद्यालयको स्थापना र सञ्चालन गर्न वान्छनीय भएकोले,

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यस ऐनको नाम "नेपाल विश्वविद्यालय ऐन, २०७७" रहेको छ ।

(२) यो ऐन नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा -

(क) "अध्यक्ष" भन्नाले परिषद्को अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।

(ख) "कुलपति" भन्नाले विश्वविद्यालयको कुलपति सम्झनु पर्छ ।

(ग) "उपकुलपति" भन्नाले दफा ३२ बमोजिम नियुक्त उपकुलपति सम्झनु पर्छ ।

(घ) "डिन" भन्नाले विश्वविद्यालयको सम्बन्धित संकायको प्रमुख पदाधिकारी सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "तोकिएको" वा "तोकिएबमोजिम" भन्नाले यो ऐनबमोजिम बनेको नियम वा विनियममा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(च) "परिषद" भन्नाले दफा ७ बमोजिम गठन हुने संरक्षण परिषद् सम्झनु पर्छ ।

(छ) "महाविद्यालय" भन्नाले विश्वविद्यालयको महाविद्यालय (स्कुल) सम्झनु पर्छ ।

(ज) "विश्वविद्यालय" भन्नाले दफा ३ बमोजिम स्थापना हुने नेपाल विश्वविद्यालय सम्झनु पर्छ ।

(झ) "सभा" भन्नाले दफा २१ बमोजिम गठन हुने विश्वविद्यालय सम्झनु पर्छ ।

(ञ) "सदस्य" भन्नाले परिषद्को सदस्य सम्झनु पर्छ ।

(ट) "शिक्षक" भन्नाले प्राध्यापक, सहप्राध्यापक, उपप्राध्यापक, प्रशिक्षकलगायत अध्यापन गर्ने व्यक्तिलाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद - २

विश्वविद्यालयको स्थापना, हैसियत तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

३. **विश्वविद्यालयको स्थापना** : (१) मानविकी तथा कलाविधा, विभिन्न सामाजिक शास्त्र, विज्ञान, प्रविधि, व्यवस्थापन, कानून तथा ज्ञानका अन्य विधागत क्षेत्रमा राष्ट्रिय आवश्यकता र विश्वबजारको मागअनुसार अध्ययन, अध्यापन तथा अनुसन्धानलाई व्यवहारिक र समयसापेक्ष बनाउन र विश्वविद्यालयलाई उत्कृष्ट प्राज्ञिक केन्द्र (सेन्टर अफ एकेडेमिक एक्सेलेन्स) को रूपमा विकास गरी मुलुकभित्र गुणस्तरीय उच्च शिक्षा र अनुसन्धानको माध्यमद्वारा वर्तमान र भविष्यका चुनौतिलाई सामना गर्न सक्ने सक्षम, विवेकशील, निष्ठावान, सिर्जनशील, नवप्रवर्तनशील तथा उद्यमशील मानवस्रोतको उत्पादन गर्न नेपाल विश्वविद्यालय नामको एक विश्वविद्यालय स्थापना गरिएको छ ।

(२) विश्वविद्यालयको केन्द्रीय कार्यालय तथा क्याम्पस गण्डकी प्रदेश, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्तापूर्व) जिल्लाको गैँडाकोट नगरपालिकामा रहने छ ।

(३) यसका अतिरिक्त विश्वविद्यालयका विभिन्न अनुसन्धान केन्द्र वा सम्पर्क कार्यालय नेपालभित्र र नेपालबाहिर विभिन्न ठाउँमा रहन सक्ने छन् ।

(४) विश्वविद्यालयले कुनै शैक्षिक प्रतिष्ठानलाई आफ्नो कार्यक्रम सञ्चालन गर्न र आफ्नो नामबाट प्रमाणपत्र जारी गर्न स्वीकृति दिन पाउने छैन ।

४. **विश्वविद्यालय स्वायत्त संस्था हुने** : (१) विश्वविद्यालय एक गैर-नाफामूलक, प्राज्ञिक र स्वायत्त सार्वजनिक संस्था हुनेछ ।

(२) विश्वविद्यालय एक कानुनी व्यक्ति हुनेछ र सोही हैसियतमा प्रचलित कानुरबमोजिम अधिकार वा सुविधा प्रयोग गर्ने, कर्तव्यको पालना र दायित्वको निर्वाह गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि विश्वविद्यालयले यस ऐन वा प्रचलित कानूनको अधीनमा रही आफ्नो आन्तरिक व्यवस्थापन, प्राज्ञिक कार्य सञ्चालन र वित्तीय प्रशासन आफै नियमन, व्यवस्थापन र प्रशासन गर्नेछ ।

५. **विश्वविद्यालयको अधिकारक्षेत्र** : विश्वविद्यालयको अधिकारक्षेत्र केन्द्रीय कार्यालय, आंगिक महाविद्यालय, अनुसन्धान केन्द्र, विश्वविद्यालयअन्तर्गतका अन्य निकाय तथा समितिहरू, सम्पर्क कार्यालय तथा यसका वहालवाला सदस्य, पदाधिकारी, शिक्षक, कर्मचारी, अनुसन्धानकर्ता तथा अध्ययनरत विद्यार्थी उपर विस्तार हुनेछ ।

६. **विश्वविद्यालयको काम, कर्तव्य र अधिकार** : विश्वविद्यालयले आफ्नो उद्देश्य पूरा गर्न यस ऐन वा प्रचलित कानूनबमोजिम आफूले सम्पादन गर्ने काम, प्रयोग गर्ने अधिकार, पालना गर्ने कर्तव्य तथा निर्वाह गर्नुपर्ने दायित्व परिषद, विश्वविद्यालय सभा, प्राज्ञिक परिषद, पदाधिकारी तथा यस ऐन वा यस ऐनबमोजिम बनेको विनियममा व्यवस्था भएका विभिन्न समिति, निकाय वा संस्थामार्फत सम्पादन, प्रयोग वा निर्वाह हुनेछ ।

परिच्छेद - ३

संरक्षण परिषदको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

७. **संरक्षण परिषदको गठन** : (१) विश्वविद्यालयको व्यवस्थापन र सञ्चालनको लागि एक संरक्षण परिषद् (काउन्सिल अफ ट्रष्टिज) रहने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको परिषद देहायबमोजिम गठन हुनेछ :

(क)	परिषदले मनोनयन गरेका नौ जना व्यक्ति	- सदस्य
(ख)	विश्वविद्यालयका कुलपति	- सदस्य
(ग)	सचिव, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार	- पदेन सदस्य
(घ)	सचिव, शिक्षा तथा सामाजिक विकास मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश	- पदेन सदस्य
(ङ)	नगर प्रमुख, गैँडाकोट नगरपालिका	- पदेन सदस्य

(३) उपदफा (२) को खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐन प्रारम्भ भएपछि पहिलो एक पटकको लागि दुई जना महिलासहित छ जना सदस्य नेपाल सरकारले मनोनयन गर्नेछ र त्यसरी गठन भएको परिषदले आफ्नो पहिलो बैठक बसेको मितिले तीन महिनाभित्र बाँकी तीन जना सदस्य मनोनयन गर्नेछ ।

(४) परिषदले उपदफा (३) बमोजिम तीनजना सदस्य मनोनयन गर्दा विश्वविद्यालयलाई उल्लेखनीय वित्तीय, प्राज्ञिक वा अन्य कुनै किसिमले उल्लेखनीय सहयोग गर्ने बढीमा दुई जना स्वदेशी वा विदेशी व्यक्तिलाई मनोनयन गर्न सक्ने छ ।

(५) सदस्यहरूले आफूमध्येबाट अध्यक्ष पदमा निर्वाचन गरेको कुनै सदस्य परिषदको अध्यक्ष हुनेछ र निजको पदावधि छ (६) वर्षको हुनेछ ।

तर उपदफा (२) को खण्ड (ख), (ग), (घ) वा (ङ) बमोजिमको सदस्य वा गैर नेपाली नागरिक अध्यक्ष पदमा निर्वाचित हुन सक्ने छैन ।

(६) परिषदले तोकेको विश्वविद्यालयको पदाधिकारी, शिक्षक वा कर्मचारी परिषदको सचिव हुनेछ ।

८. **सदस्यको योग्यता** : (१) देहायको योग्यता पुगेको नेपाली नागरिक दफा ७ को उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिम सदस्य पदमा मनोनयन हुन योग्य हुनेछ :

(क) सार्वजनिक जीवनमा पन्ध्र वर्षको अनुभव हासिल गरी आफ्नो पेशा वा व्यवसायका क्षेत्रमा उल्लेख्य योगदान पुऱ्याई समाजमा विशिष्ट पहिचान कायम गरेको,

(ख) कम्तिमा स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त गरेको,

(ग) कम्तिमा ४० (चालीस) बर्ष उमेर पूरा गरेको,

(घ) उच्च नैतिक आचरण कायम गरेको ।

(२) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा ७ को उपदफा (४) बमोजिम कुनै सदस्य मनोनयन भएको अवस्थामा त्यस्तो सदस्यले उपदफा (१) को खण्ड (घ) बाहेकको अन्य योग्यता पूरा गर्न आवश्यक पर्ने छैन ।

९. **सदस्यको अयोग्यता** : (१) देहायको व्यक्ति सदस्य पदमा मनोनयन हुन वा त्यस्तो पदमा बहाल रहन योग्य हुने छैन :

(क) दफा ८ बमोजिमको योग्यता नभएको वा नरहेको,

(ख) मनोनयन हुनुभन्दा एक दिन अघिसम्म कुनै राजनैतिक दलको सदस्य रहेको,

तर दफा ७ को उपदफा (२) को खण्ड (ङ) वा उपदफा (३) बमोजिमको सदस्यको हकमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन ।

स्पष्टीकरण : यस खण्डको प्रयोजनका लागि "राजनैतिक दलको सदस्य" भन्नाले कुनै पनि राजनैतिक दल, राजनैतिक दलसँग सम्बन्धित संगठन वा ट्रेड युनियनको कुनै पनि तहको कार्यसमितिको सदस्य वा कुनै पनि तहको निर्वाचनमा राजनैतिक दलको उमेद्वार भएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(ग) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तहअन्तर्गतका सरकारी कार्यालय वा कुनै अदालत, न्यायिक निकाय, संवैधानिक निकाय वा सार्वजनिक संस्थानका बहालवाला पदाधिकारी, कर्मचारी वा सल्लाहकार,

(घ) नेपालका कुनै विश्वविद्यालय वा शिक्षण संस्थाको बहालवाला पदाधिकारी, शिक्षक, कर्मचारी वा सल्लाहकार,

स्पष्टीकरण: यस खण्डको प्रयोजनका लागि "विश्वविद्यालय" भन्नाले मानित विश्वविद्यालय समेतलाई जनाउने छ ।

(ङ) भ्रष्ट्राचार, सम्पत्ति शुद्धिकरण, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, लागू औषधको कारोबार, राहदानी दुरुपयोग, ठगी, अपहरण, शरीर बन्धक, जातिहत्या, चोरी, लैंगिक हिंसा, बाल यौनदुराचार, जालसाजी जस्ता अन्य नैतिक पतन देखिने कसूरमा सजाय पाएको ।

(२) सदस्य पदमा मनोनयन भएको व्यक्तिले त्यस्तो पदमा कार्यसम्पादन प्रारम्भ गर्नुअघि तोकिएको ढाँचामा आफू सदस्य पदमा मनोनयन हुन अयोग्य नरहेको र यस ऐनबमोजिम कार्य सम्पादन गर्न निज प्रतिबद्ध रहेको उद्घोषण गर्नुपर्ने छ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको उद्घोषण परिषदको कार्यालयमा अभिलेखको लागि राख्नुपर्ने छ ।

१०. **सदस्यको पदावधि** : (१) पदेन सदस्यबाहेक अन्य सदस्यको पदावधि छ वर्षको हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा ७ को उपदफा (३) बमोजिम मनोनयन भएका सम्पूर्ण सदस्यहरू उपस्थित भएको परिषदको पहिलो बैठकमा गोला प्रणालीबाट एक तिहाई सदस्यको चार वर्ष, अर्को एक तिहाई सदस्यको पाँच वर्ष र बाँकी एक तिहाई सदस्यको पदावधि छ वर्ष हुने गरी निर्धारण गर्नुपर्ने छ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सदस्यको पदावधि निर्धारण गर्दा सम्बन्धित सदस्य मनोनयन भएको मितिबाट गणना गरिने छ ।

११. **जानकारी गराउनु पर्ने** : (१) सदस्यले पदीय हैसियतमा कार्यसम्पादन प्रारम्भ गरेको मितिले एक्काईस दिनभित्र देहायका विषय खुलासा गरी अभिलेखका लागि परिषदको कार्यालयमा उपलब्ध गराउनुपर्ने छ :

(क) निज संलग्न रहेको पेशा, रोजगारी वा व्यवसायको विवरण,

(ख) निज अन्य कुनै विश्वविद्यालय वा शिक्षण संस्थामा कुनै समयमा बहाल रहेको भए सोको विवरण,

(ग) निजको परिवारको सदस्य वा कुनै नातेदार विश्वविद्यालयमा कुनै पदमा बहाल रहेको भए सोको विवरण,

(घ) निज सदस्य पदमा मनोनयन हुनुअघि निज वा निजको परिवारको सदस्य वा कुनै नातेदारको विश्वविद्यालयसँग कुनै व्यवसाय, कारोबार वा सम्झौता भएको भए सोको विवरण,

(ङ) निज कुनै कम्पनी, फर्म वा संस्थामा संचालक वा पदाधिकारी रहेको भए त्यसको विवरण,

(च) एक अर्बभन्दा बढी चुक्ता पूँजी भएको कम्पनी भए एक प्रतिशत भन्दा बढी र अन्य कम्पनी भए आधारभूत सङ्ख्यामा निज वा निजको परिवारले लिएको सेयर सङ्ख्याको विवरण ।

१२. **सदस्यको हैसियत र कार्यसम्पादनका शर्त** : (१) सदस्य स्वेच्छाले अवैतनिक रूपमाकाम गर्ने पदाधिकारी हुनेछ र निजले सदस्यको हैसियतमा कुनै पारिश्रमिक र सुविधा पाउने छैन ।

तर सदस्यको हैसियतमा परिषदको बैठकमा भाग लिँदा वा विश्वविद्यालयको कामको सिलसिलामा भ्रमण गर्दा वा अन्य कुनै काम गर्दा तोकिएबमोजिम भत्ता प्राप्त गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(२) सदस्यको विश्वविद्यालयप्रति प्रत्ययी दायित्व (फिड्यूसियरी लायबिलिटी) हुनेछ र निजले सदैव विश्वविद्यालयको सर्वोत्तम हितका लागि कार्यसम्पादन गर्नुपर्ने छ ।

(३) सदस्यले आफ्नो जिम्मेवारी स्वतन्त्रतापूर्वक निर्वाह गर्नुपर्ने छ र जिम्मेवारी निर्वाह गर्दा कसैको दबाब, प्रभाव वा मोलाहिजामा पर्नु हुँदैन ।

(४) सदस्यले आफू वा अन्य कसैबाट विश्वविद्यालयको स्रोत, सम्पत्ति वा साधनको दुरुपयोग गर्न वा हुन दिनु हुँदैन ।

(५) सदस्यले कार्यसम्पादन गर्दा निजको जानकारीमा आएको कुनै गोप्य सूचना निज वा निजको परिवारको कुनै सदस्यको लाभ, सुविधा वा फाइदाको लागि प्रयोग गर्न वा गराउन हुँदैन ।

(६) सदस्यले आफ्नो स्वार्थ बाझिने (कन्फ्लिक्ट अफ इन्टरेष्ट) अवस्था भएको विषयमा परिषदको निर्णयमा भाग लिन सक्ने छैन ।

१३. **सदस्यलाई हटाउन सकिने** : (१) परिषदले देहायका कुनै अवस्थामा तोकिएबमोजिमको कार्यविधि पूरा गरी सदस्यलाई पदबाट हटाउन सक्ने छ :

(क) निजले दफा १२ प्रतिकूल कुनै काम गरेमा वा निजलाई परिषदले सुम्पेको जिम्मेवारी पूरा नगरेमा,

(ख) निजले विश्वविद्यालयको रकम वा स्रोतको अन्यत्र दिशान्तर (डाइभर्सन) गरेमा,

(ग) निजको कार्यक्षमता अभाव वा खराब आचरण भएको वा इमान्दारीपूर्वक निजले आफ्नो जिम्मेवारी पूरा नगरेमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अवस्था उत्पन्न उत्पन्न भएमा त्यस्तो अवस्था उत्पन्न भएको जानकारी प्राप्त भएको मितिले एक महीनाभित्र परिषदले तोकिएको कार्यविधि पूरा गरी त्यस्तो सदस्यलाई हटाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अवस्था उत्पन्न भएकोमा परिषदले उपदफा (२) बमोजिमको अवधिभित्र त्यस्तो सदस्यलाई नहटाएमा वा त्यस्तो अवस्था उत्पन्न भई सदस्यलाई पदबाट हटाउन आधार र कारणसहितको कुनै उजुरी नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयमा परेमा वा अन्य कुनै स्रोतबाट त्यस्तो जानकारी प्राप्त गरेमा नेपाल सरकारको सिफारिसमा राष्ट्रपतिले सर्वोच्च अदालतबाट अवकाश प्राप्त कुनै एक जना न्यायधीशको संयोजकत्वमा तोकिएबमोजिम तीन सदस्यीय एक छानबिन समिति गठन गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम गठन हुने छानबिन समितिको संयोजकको लागि संरक्षण परिषद्ले सर्वोच्च अदालतबाट अवकाश प्राप्त तीन जना न्यायधीशहरूको नाम नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्नेछ र नेपाल सरकारले तीमध्ये एक जनालाई छानबिन समितिको संयोजकको रूपमा नियुक्ति गर्न राष्ट्रपतिलाई सिफारिस गर्नेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम गठन भएको छानबिन समितिले कार्य प्रारम्भ भएको तीन महिनाभित्र छानबिन गरी त्यस्तो सदस्यलाई उपदफा (१) बमोजिम हटाउनु पर्ने हो वा होइन त्यसको रायसहितको प्रतिवेदन नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्नेछ ।

(६) छानबिन समितिले उपदफा (३) बमोजिम छानबिन गर्दा जाँचबुझ आयोग ऐन, २०२५ बमोजिम जाँचबुझ आयोगले प्रयोग गर्ने अधिकार प्रयोग गर्न सक्ने छ ।

(७) कुनै सदस्यका सम्बन्धमा उपदफा (३) बमोजिम छानबिन समिति गठन भएमा त्यस्तो सदस्य स्वत: निलम्बन भएको मानिने छ ।

(८) छानबिन समितिको कार्यविधि तथा सदस्यलाई पदबाट हटाउने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१४. **सदस्यको पद रिक्त हुने अवस्था** : देहायका अवस्थामा सदस्यको पद स्वत: रिक्त भएको मानिनेछ :

(क) निजले आफ्नो पदबाट राजिनामा दिएमा,

(ख) दफा ९ बमोजिम सदस्यको पदमा बहाल रहन अयोग्य भएमा,

(ग) दफा १० बमोजिम निजको पदावधि पूरा भएमा,

(घ) दफा १३ बमोजिम निज आफ्नो पदबाट हटेमा,

(ङ) मनासिब कारण र पूर्व सूचनाविना परिषदको बैठकमा लगातार पाँचपटक अनुपस्थित भएमा,

(च) निजको होस ठेगानमा नरहेको प्रमाणित भएमा,

(छ) निजको मृत्यु भएमा ।

१५. **परिषदको बैठक:** (१) परिषदको बैठक आवश्यकतानुसार बस्ने छ ।

(२) परिषदको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्ने छ ।

(३) परिषदको बैठक हुनुभन्दा कम्तीमा तीन दिन अगावै बैठकमा छलफल हुने विषयको कार्यसूची सहितको सूचना अध्यक्षको निर्देशनमा परिषदको सचिवले सबै सदस्यलाई दिनेछ ।

तर जरुरी बैठक बस्नु परेमा चौबीस घण्टा अगाडि सूचना दिन सकिने छ ।

(४) परिषदमा तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक सङ्ख्या पुगेको मानिने छ ।

(५) परिषदको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले र निजको अनुपस्थितिमा मनोनयनको आधारमा जेष्ठ सदस्यले गर्नेछ ।

(६) परिषदको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकमा अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।

(७) परिषदको बैठकको निर्णय अध्यक्षता गर्ने व्यक्ति र परिषदको सचिवबाट संयुक्त रूपमाप्रमाणित गरी अभिलेख गरिने छ ।

(८) परिषदको बैठकमा आवश्यकतानुसार उपकुलपति, डिन तथा अन्य पदाधिकारी र स्वदेशी तथा विदेशी विश्वविद्यालयका पदाधिकारी, शिक्षक वा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिने छ ।

(९) परिषदको बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि परिषद आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१६. **परिषदको काम, कर्तव्य र अधिकार** : (१) यस ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको विनियममा छुट्टै व्यवस्था भएकोमा बाहेक विश्वविद्यालयको प्रवर्द्धन, विकास, सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने समग्र जिम्मेवारी संरक्षण परिषदको हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) को सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल नहुनेगरी यस ऐनमा अन्यत्र उल्लेख भएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त संरक्षण परिषदको काम, कर्तव्य र अधिकार खास गरी देहायबमोजिम हुनेछ :

(क) विश्वविद्यालयको प्राज्ञिक, शैक्षिक, आर्थिक, व्यवस्थापकीय तथा प्रशासनिक नीति निर्धारण गर्ने र कार्यान्वयन गराउने,

(ख) प्राज्ञिक उत्कृष्टता (एकेडेमिक एक्सेलेन्स) हासिल गर्नका लागि विश्वविद्यालयको अल्पकालीन, मध्यकालीन वा दीर्घकालीन योजना, रणनीति र नीति निर्धारण गर्ने,

(ग) विश्वविद्यालयभित्र उत्कृष्ट प्राज्ञिक मूल्य, मान्यता तथा संस्कृतिको जगेर्ना तथा प्रबर्द्धन गर्ने,

(घ) विश्वविद्यालय सञ्चालनको आवश्यक वित्तीय तथा अन्य स्रोत जुटाउने, परिचालन गर्ने र त्यसको व्यवस्थापन गर्ने वा गराउने,

(ङ) विश्वविद्यालयका विभिन्न विनियमहरूको मस्यौदा गरी स्वीकृतिका लागि सभामा पेश गर्ने वा गराउने,

(च) विश्वविद्यालयको मानवस्रोत विकास, भर्ना योजना र शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी, भर्ना तथा व्यवस्थापन र प्रशासन तथा अवकाशका रणनीति निर्धारण गर्ने,

(छ) शिक्षक, अनुसन्धानकर्ता तथा कर्मचारीको तलव, भत्ता, सुविधा तथा सेवाका शर्त निर्धारण गर्ने,

(ज) विश्वविद्यालयको लागि आवश्यक आर्थिक स्रोत जुटाउन नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह तथा नीजि क्षेत्र वा विदेशी व्यक्ति, संस्था वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्थासँग सम्पर्क, वार्ता तथा सहकार्य गर्ने वा गराउने,

(झ) विश्वविद्यालयका प्राज्ञिक, प्रशासनिक, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, शिक्षण वा सिकाई भवन तथा छात्रावासका लागि गुरुयोजना तयार गरी भवन निर्माण गर्ने वा गराउने,

(ञ) विश्वविद्यालयका लागि आवश्यक मेशिन, उपकरण, औजार, शिक्षण सामाग्रीको खरिद योजना तयार गर्ने र सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन गर्ने वा गराउने,

(ट) अध्ययन, अनुसन्धान वा आविष्कारका लागि आवश्यक सरकारी वा गैरसरकारी क्षेत्रका जग्गा, प्रतिष्ठान, कृषि फार्म, परियोजना, बंगैचा, दीर्घकालीन वा मध्यकालीन लिज करार मार्फत प्राप्त गर्ने वा गराउने,

(ठ) अध्ययन, अनुसन्धान वा आविष्कारबाट कानूनबमोजिम प्राप्त हुन सक्ने बौद्धिक सम्पत्ति वा प्रतिलिपि अधिकार विश्वविद्यालयको नाममा संरक्षण गर्ने वा गराउने,

(ड) अनुसन्धानकर्ता वा विद्यार्थीलाई वितरण गरिने विद्वतवृत्ति वा छात्रवृत्तिको लागि नीति तय गरी आवश्यक कोषको व्यवस्था गर्ने वा गराउने,

(ढ) परिषदले आफ्नो कार्य सञ्चालनको सिलसिलामा सदाचार (एथिक्स) तथा सुशासन (गभर्नेन्स), आर्थिक तथा लेखापरीक्षणलगायत अन्य आवश्यक समितिहरूको गठन गर्ने,

(ण) विश्वविद्यालयको सुचारू रूपमा सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने अन्य काम गर्ने वा गराउने,

(त) तोकिएबमोजिम अन्य काम गर्ने वा गराउने ।

१७. **परिषदको कार्यालय** : (१) परिषदको कार्यसम्पादनलाई सहज पुऱ्याउन, परिषदको निर्णय कार्यान्वयन गराउन र परिषद र विश्वविद्यालयका अन्य निकायबीच समन्वय कायम गर्न विश्वविद्यालयमा परिषदको एक कार्यालय रहनेछ ।

(२) परिषदको सचिवले उपदफा (१) बमोजिमको कार्यालय प्रमुख भई कार्य सम्पादन गर्नेछ ।

(३) कार्यालयमा आवश्यक सङ्ख्यामा कर्मचारी रहने छन् ।

(४) कार्यालयको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१८. **समिति वा कार्यदल गठन गर्ने** : (१) परिषद्ले विश्वविद्यालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि परिषद् तथा विश्वविद्यालयका विभिन्न निकायलाई सहयोग पुऱ्याउन आवश्यकतानुसार समिति वा कार्यदल गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने समिति वा कार्यदलको कार्यक्षेत्रगत शर्तहरू गठन गर्दाका बखत परिषद्ले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-४

विश्वविद्यालयको संगठनात्मक संरचना र पदाधिकारी

१९. **विश्वविद्यालयको संगठनात्मक संरचना** : (१) विश्वविद्यालयको संगठनात्मक संरचना देहायबमोजिम हुनेछ :

(क) संरक्षक,

(ख) संरक्षण परिषद,

(ग) विश्वविद्यालय सभा,

(घ) प्राज्ञिक परिषद,

(ङ) विभिन्न समिति,

(च) महाविद्यालय,

(छ) अनुसन्धान केन्द्र ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको संगठनात्मक संरचनाहरूको सामुहिक रुप नै विश्वविद्यालयको स्वरुप हुनेछ ।

२०. **विश्वविद्यालयको संरक्षक** : (१) राष्ट्रपति विश्वविद्यालयको संरक्षक हुनेछ ।

(२) संरक्षकले विश्वविद्यालयको प्राज्ञिक स्वतन्त्रता र स्वायत्तता तथा प्राज्ञिक उत्कृष्टताको (एकेडेमिक एक्सलेन्स) प्रवर्द्धन र संरक्षण कायम गर्न अभिभावकत्व प्रदान गर्नेछ ।

(३) संरक्षकले परिषदसँग परामर्श गरी समय समयमा विश्वविद्यालयको भ्रमण गर्न र आवश्यकतानुसार विश्वविद्यालयको काम कारबाहीको निरीक्षण गर्न सक्ने छ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विश्वविद्यालयमा कुनै किसिमको अनियमितता भएको सम्बन्धमा कारण र आधारसहित कुनै उजुरी राष्ट्रपतिको कार्यालयमा परेमा निजले दफा (१३) उपदफा (३) बमोजिम नेपाल सरकारको सिफारिसमा एक जना न्यायधिशको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय छानबिन समिति गठन गरी अनियमितताका सम्बन्धमा छानबिन गराउन सक्ने छ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम छानबीन समितिले उजुरीका सम्बन्धमा तोकिए बमोजिम छानवीन गरी राष्ट्रपति समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्नेछ ।

(६) राष्ट्रपतिले उपदफा (५) बमोजिमको प्रतिवेदनमा उल्लिखित विषयहरू कार्यान्वयनका लागि विश्वविद्यालयमा पठाउने छ ।

(७) विश्वविद्यालयले उपदफा (६) बमोजिमको प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको सिफारिस प्राप्त भएपछि परिषदले आवश्यक निर्णय वा कारबाही गर्नेछ र सोको प्रतिवेदन संरक्षकलाई पेश गर्नेछ ।

(७) विश्वविद्यालयले उपदफा (६) बमोजिमको प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ ।

परिच्छेद-५

सभाको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

२१. **विश्वविद्यालय सभाको गठन** : (१) विश्वविद्यालयमा एक सभा रहने छ ।

(२) सभाको गठन देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क)	परिषदको अध्यक्ष	-अध्यक्ष
(ख)	कुलपति	-उपाध्यक्ष
(ग)	विश्वविद्यालय अनुदान आयोगका अध्यक्ष वा निजले तोकेको सदस्य	- सदस्य
(घ)	सदस्य, राष्ट्रिय योजना आयोग	- सदस्य
(ङ)	उपकुलपतिहरू	- सदस्य

(च) अन्य विश्वविद्यालयका उपकुलपतिहरू मध्येबाट एकजना - सदस्य

(छ) प्रमुख सचिव, गण्डकी प्रदेश सरकार - सदस्य

(ज) परिषदका सदस्यहरू - सदस्य

(झ) प्राध्यापकमध्येबाट एक जना महिला सहित तीन जना - सदस्य

(ञ) डिनहरू - सदस्य

(ट) संकाय तथा महाविद्यालयका प्रमुखहरूमध्येबाट दुई जना - सदस्य

(ठ) अध्यक्ष, जिल्ला समन्वय समिति,
नवलपरासी (बर्दघाट सुस्तापूर्वा) - सदस्य

(ड) उपप्रमुख, गैडाकोट नगरपालिका - सदस्य

(ढ) नेपाल सरकारको विशिष्ट श्रेणीको पदमा बहाल रही
अवकाश प्राप्त गरेको व्यक्तिहरूबाट तीन जना - सदस्य

(ण) प्रतिष्ठित विदेशी विश्वविद्यालयका ख्याति प्राप्त
गैर आवसीय नेपाली प्राध्यापकहरूबाट दुई जना - सदस्य

(त) विश्वविद्यालयका विद्यार्थीहरू मध्येबाट प्राज्ञिक
उत्कृष्टताको आधारमा एक जना महिला सहित दुईजना - सदस्य

(थ) शिक्षाविद् वा समाजसेवीहरू मध्येबाट
कम्तीमा एक जना महिला सहित तीन जना - सदस्य

(द) उच्च शिक्षामा योगदान पुऱ्याएका जनजाति, मुस्लिम,
मधेशी र दलितका प्रतिनिधिमध्येबाट एक जना
महिला सहित चार जना - सदस्य

(ध) विश्वविद्यालयका पूर्व विद्यार्थीहरूमध्येबाट एक जना
महिला सहित दुई जना - सदस्य

(न) उद्योगपति, व्यापारी, तथा किसानहरूमध्येबाट कम्तीमा
दुई जना महिला सहित पाँच जना - सदस्य

(प) विश्वविद्यालयलाई भौतिक वा आर्थिक सहयोग
उपलब्ध गराउने दाताहरूमध्येबाट तीन जना - सदस्य

(फ) मुनाफा नकमाउने अनुसन्धानमुलक संस्थाका
प्रतिनिधि एकजना - सदस्य

(ब) उपकुलपति (प्रशासन तथा वित्त) - सदस्य सचिव

(३) उपदफा (२) बमोजिमका पदेन सदस्यहरू बाहेक अन्य सदस्यहरूको मनोनयन परिषद्ले गर्नेछ ।

(४) मनोनीत सदस्यहरूको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ ।

(५) कुनै कारणले मनोनीत सदस्यको पद रिक्त हुन गएमा बाँकी अवधिको लागि उपदफा (३) बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी अर्को व्यक्तिलाई सदस्यमा मनोनयन गर्नु पर्नेछ ।

२२. **सभाको बैठक** : (१) सभाको बैठक वर्षको कम्तीमा दुई पटक बस्ने छ ।

(२) सभाको बैठक सभाको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(३) सभाको बैठक हुनुभन्दा कम्तीमा पन्ध्र दिन अगावै बैठकमा छलफल हुने विषयको प्रस्तवको कार्यसूची सहितको सूचना सभाको सदस्य सचिवले सभाका सबै सदस्यलाई दिनेछ ।

(४) सभामा तत्काल कायम रहेको सदस्य सङ्ख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक सङ्ख्या पुगेको मानिने छ ।

(५) सभाको बैठकको अध्यक्षता सभाको अध्यक्षले र निजको अनुपस्थितिमा उपाध्यक्षले गर्नेछ ।

(६) सभाको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकमा अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।

(७) सभाको बैठकको निर्णय सभाको अध्यक्षता गर्ने व्यक्ति र सदस्य-सचिवबाट प्रमाणित गरी अभिलेख गरिनेछ ।

(८) सभाको बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ र त्यसरी नतोकिएकोमा सभा आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२३. **सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार** : (१) यस ऐन तथा यस ऐनअन्तर्गत बनेका विनियमावलीमा उल्लेख भएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) परिषदबाट प्रस्तावित विश्वविद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम र बजेट स्वीकृत गर्ने,

(ख) परिषदबाट प्रस्ताव गरेको विश्वविद्यालयसम्बन्धी विभिन्न विनियम पारित गर्ने,

(ग) प्राज्ञिक परिषदबाट प्रस्तावित विश्वविद्यालयबाट प्रदान गरिने विभिन्न उपाधि निर्धारण गर्ने र तोकिएको शर्त पूरा गरेका व्यक्तिलाई त्यस्तो उपाधि प्रदान गर्ने,

(घ) परिषद्को सिफारिसबमोजिम विश्वविद्यालयको लेखापरीक्षक नियुक्त गर्ने, लेखापरीक्षकको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन छलफल गर्ने र स्वीकृति गर्ने,

(ङ) परिषद्को बार्षिक प्रतिवेदन छलफल गरी स्वीकृत गर्ने,

(च) सभाको कार्यसम्पादनको लागि आवश्यकतानुसार विभिन्न समिति, उपसमिति वा कार्य टोलीको गठन गर्ने ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पेश भएका प्रस्ताव, सिफारिस वा प्रतिवेदन पुनर्विचार हुन वान्छनीय देखिएमा सभाले पुनर्विचारको लागि सम्बन्धित निकायमा फिर्ता पठाउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पुनर्विचारको लागि फिर्ता पठाएकोमा सम्बन्धित निकायले सोही रूपमावा आवश्यक देखेमा पुनर्विचार गरी पुनः सभामा पेश गर्नेछ र त्यसरी पेश भएमा सभाले पारित वा स्वीकृत गर्नुपर्ने छ ।

परिच्छेद-६

प्राज्ञिक परिषद्को गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

२४. **प्राज्ञिक परिषद्को गठन** : (१) विश्वविद्यालयको शैक्षिक, प्राज्ञिक वा अनुसन्धानात्मक कार्यलाई सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न विश्वविद्यालयमा एक प्राज्ञिक परिषद् रहने छ ।

(२) प्राज्ञिक परिषद्को गठन देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क)	उपकुलपति (प्राज्ञिक)	- अध्यक्ष
(ख)	डिनहरू	- सदस्य
(ग)क	प्राध्यापकहरूमध्येबाट कम्तीमा दुइ जना महिला सहित सात जना	- सदस्य
(घ)	सहप्राध्यापक र उपप्राध्यापकमध्येबाट कम्तिमा एक-एक जना हुने गरी दुई जना	- सदस्य
(ङ)	कुलपतिले तोकेको एक जना प्राध्यापक	- सदस्य सचिव

(३) विश्वविद्यालयका विभिन्न विषय समितिका अध्यक्ष तथा विषय विज्ञहरूलाई आवश्यकतानुसार प्राज्ञिक परिषदको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सकिने छ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिमका पदेन सदस्य बाहेक अन्य सदस्यको मनोनयन प्राज्ञिक परिषदको सिफारिसमा कुलपतिबाट हुनेछ ।

(५) उपदफा (२) बमोजिमका मनोनीत सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।

(६) कुनै कारणले प्राज्ञिक परिषद्का मनोनीत सदस्यको पद रिक्त हुन गएमा बाँकी अवधिको लागि उपदफा (३) बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी अर्को व्यक्तिलाई मनोनयन गरिनेछ ।

(७) प्राज्ञिक परिषद्को बैठकसम्बन्धी कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ र त्यसरी नतोकिएसम्म प्राज्ञिक परिषदको बैठकसम्बन्धी कार्यविधि प्राज्ञिक परिषद् आफैले निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

२५. **प्राज्ञिक परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार** : प्राज्ञिक परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) विश्वविद्यालयको आवश्यकता, औचित्य तथा संस्थागत क्षमताको मूल्याङ्कन गरी विश्वविद्यालयले सञ्चालन गर्ने विभिन्न विधाका प्राज्ञिक कार्यक्रमहरू स्वीकृत गर्ने,

(ख) विश्वविद्यालयअन्तर्गत सञ्चालन हुने प्राज्ञिक कार्यक्रमहरूको उत्कृष्ठता सुनिश्चित गर्ने,

(ग) विश्वविद्यालयको विभिन्न विषयका पाठ्यक्रम वा शिक्षण विधि स्वीकृत गर्ने,

(घ) विश्वविद्यालयबाट प्रदान गरिने विभिन्न तहका उपाधि निर्धारण गरी स्वीकृतिका लागि सभामा पेश गर्ने,

(ङ) विश्वविद्यालयबाट सञ्चालन हुने परीक्षाको प्रारुप र विधि निर्धारण गर्ने,

(च) विश्वविद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर निर्धारण तथा कायम गर्ने,

(छ) अनुसन्धान तथा अन्वेषणसम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने,

(ज) विश्वविद्यालयमा विभिन्न महाविद्यालयमा अध्ययन तथा अनुसन्धान गरिने विषयहरूमा भर्ना हुन चाहने विद्यार्थीको योग्यता, भर्ना हुने विद्यार्थीको सङ्ख्या र भर्ना हुन चाहिने आधार, मापदण्ड र प्रक्रिया तोक्ने,

(झ) विश्वविद्यालयबाट दिइने मानार्थ उपाधिहरूको लागि उपयुक्त व्यक्तिको नाम सभामा सिफारिस गर्ने,

(ञ) प्राज्ञिक परिषदको कार्यसम्पादन गर्ने सन्दर्भमा आवश्यकतानुसार समिति वा कार्यदल गठन गर्ने,

(ट) विश्वविद्यालयबाट प्रदान गरिने प्राज्ञिक उपाधि प्राप्त गर्न पुरा गर्नु पर्ने आवश्यक शर्तहरू निर्धारण गर्ने,

(ठ) तोकिएबमोजिम अन्य कामहरू गर्ने ।

परिच्छेद-७

विश्वविद्यालयका पदाधिकारी तथा निकाय

२६. **कुलपति** : (१) विश्वविद्यालयमा एकजना कुलपति (चान्सलर) रहने छ ।

(२) कुलपति विश्वविद्यालयको पूरा समय काम गर्ने प्रमुख पदाधिकारी हुनेछ ।

(३) कुलपतिको नियुक्ति दफा २७ बमोजिमको छनौट तथा सिफारिस समितिको सिफारिसको आधारमा परिषदको दुईतिहाई बहुमतबाट हुनेछ ।

तर यो ऐन प्रारम्भ भएपछि पहिलो पटक कुलपतिको नियुक्ति परिषद आफैले गर्नेछ ।

(४) कुलपतिको पदावधि नियुक्ति भएको मितिबाट चार वर्षको हुनेछ र निज पुनर्नियुक्तिको लागि योग्य हुनेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम कुलपतिको पुनर्नियुक्ति गर्दा कुलपतिले परिषदको बैठकमा भाग लिन सक्ने छैन ।

२७. **खोजी, छनौट तथा सिफारिस समिति** : (१) कुलपतिको नियुक्तिको लागि उपयुक्त उमेद्वार छनौट गरी परिषदमा सिफारिस गर्न देहायबमोजिमको एक छनौट तथा सिफारिस समिति रहने छ :

(क)	परिषदले तोकेको परिषदको एकजना सदस्य	- संयोजक
(ख)	विश्वविद्यालयका प्राध्यापक मध्येबाट परिषदले तोकेको एकजना प्राध्यापक	- सदस्य
(ग)	परिषदले तोकेको सभाको एकजना सदस्य	- सदस्य

(२) उपदफा (१) बमोजिमको छनौट तथा सिफारिस समितिले विश्वविद्यालय, नेपालका अन्य विश्वविद्यालय वा शिक्षण संस्था वा अन्य क्षेत्रमा बहाल रहेका वा अनुभव

हासिल गरेका व्यक्तिहरूले समान अवसर प्राप्त गर्न सक्ने गरी कम्तिमा साठी दिनको अवधि तोकी कुलपतिको पदमा नियुक्ति हुन इच्छुक नेपाली नागरिकले आवेदन गर्न सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो सूचना विश्वविद्यालयको वेवसाइटमा पनि राख्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले इच्छुक उमेद्वारहरूमध्येबाट तोकिएको कार्यविधि पूरा गरी देहायका आधारमा उपयुक्त तीनजना उमेद्वार छनौट गरी नियुक्तिको लागि परिषदमा पेश गर्नेछ :

(क) उमेद्वारले प्राज्ञिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पुऱ्याएको योगदान तथा निजको पेशागत अनुभव,

(ख) निजको व्यवस्थापकीय शीप तथा अनुभव,

(ग) शैक्षिक तथा प्राज्ञिक संस्थामा नेतृत्व दिन सक्ने क्षमता,

(घ) पेशागत क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याई समाजमा विशिष्ट पहिचान कायम गरेको,

(ङ) कुलपति नियुक्ति भएमा निजले विश्वविद्यालयको लक्ष्य र उद्देश्य प्राप्ति तथा प्राज्ञिक उन्नयनका लागि कार्यान्वयन गर्ने कार्ययोजना,

(च) उच्च नैतिकता कायम गरेको ।

(४) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (३) बमोजिमको योग्यता भएको विशिष्ट व्यक्तिलाई निजले आवेदन नगरेको भए तापनि छनौट तथा सिफारिस समितिले निजसँग परामर्श गरी नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(५) कुलपतिको छनौट तथा सिफारिससम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले आफ्नो कार्यविधि आफै निर्धारण गर्नेछ ।

२८. **<u>कुलपतिको योग्यता</u>** : देहायको योग्यता पूरा गरेको नेपाली नागरिक कुलपति पदमा नियुक्ति हुन योग्य हुनेछ :

(क) कम्तिमा स्नातकोत्तर उपाधि हासिल गरी उच्च स्तरमा प्राज्ञिक, अध्यापन वा अनुसन्धानका क्षेत्रमा कम्तिमा १५ वर्ष काम गरेको,

(ख) प्राज्ञिक क्षेत्रमा विशिष्ट कीर्तिमान कायम राखी प्रभावकारी नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गरेको,

(ग) कम्तिमा प्राध्यापकको हैसियतमा वा विश्वविद्यालय वा शिक्षण संस्थामा रही प्राज्ञिक उन्नयनको जिम्मेवारी निर्वाह गरेको,

(घ) व्यवस्थापन विज्ञको हैसियतमा कम्तिमा १५ वर्ष गैर शिक्षण संस्थामा रही विशिष्ट कीर्तिमान कायम गरी प्रभावकारी नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गरेको,

(ङ) उच्च नैतिक चरित्र कायम राखेको ।

२९. **कुलपतिको काम, कर्तव्य र अधिकार** : (१) कुलपति विश्वविद्यालयमा पुरा समय कामगर्ने प्रमुख कार्यकारी अधिकारी हुनेछ र सोही हैसियतमा आफ्नो कार्यसम्पादन गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल नहुने गरी यस ऐनमा व्यवस्था भएकोमा अन्य काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त कुलपतिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :

(क) विश्वविद्यालयको नेतृत्व गर्ने र मातहतका निकाय, संस्था तथा कर्मचारीलाई मार्ग निर्देशन गर्ने,

(ख) विश्वविद्यालयका सम्पूर्ण शैक्षिक, प्राज्ञिक तथा अनुसन्धानात्मक कार्यहरूको सामान्य व्यवस्थापन, समन्वय र सहजीकरण गर्ने,

(ग) वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तयारी गरी स्वीकृतिका लागि परिषद्मा पेश गर्ने,

(घ) विनियम तथा वार्षिक बजेट तयार गरी परिषद्बाट अनुमोदन गराई स्वीकृतिका लागि सभामा पेश गर्ने,

(ङ) लेखापरीक्षणसम्बन्धी प्रतिवेदन स्वीकृतिका लागि सभामा पेश गर्ने,

(च) विश्वविद्यालयबाट गरिने सबै कामकारबाहीहरूको नियमितरूमा अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरी प्रगति विवरण परिषद्मा पेश गर्ने,

(छ) विश्वविद्यालयमा कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी, अनुसन्धानकर्ता तथा विद्यार्थीको लागि आचारसंहिता तयार गरी स्वीकृतिको लागि परिषद्मा पेश गर्ने,

(ज) परिषद्बाट स्वीकृत भई लागू गरिने आचारसंहिता पूर्ण पालना भए नभएको अनुगमन गर्ने तथा पालना नगरेको पाइएमा आवश्यक कारबाही गर्ने,

(झ) विश्वविद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको अभिलेख तयार गर्ने र त्यसको सुपरीवेक्षण, संरक्षण र मर्मत सम्भार गर्ने,

(ञ) विश्वविद्यालय तथा त्यसअन्तर्गतका महाविद्यालय (स्कुल वा कलेज), प्रयोगशाला, अनुसन्धान केन्द्र तथा अन्य निकायको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,

(ट) नेपालका अन्य विश्वविद्यालय, शिक्षण संस्था वा विदेशी मुलुकका विभिन्न विश्वविद्यालयसँग सम्पर्क, पत्राचार वा सहकार्य गर्ने तथा आवश्यकतानुसार संयुक्त परियोजना तथा संयुक्त शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र संयुक्त उपाधि प्रदान गर्ने,

(ठ) विश्वविद्यालयको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिका लागि विश्वविद्यालयको गरिमा र प्रतिष्ठा अभिवृद्धि गर्न अन्य आवश्यक काम गर्ने वा गराउने,

(ड) तोकिएबमोजिमको अन्य काम गर्ने वा गराउने ।

(३) कुलपति आफूले सम्पादन गर्ने काम कारवाहीको लागि परिषद्प्रति उत्तरदायी हुनेछ ।

३०. **कुलपति पदमुक्त हुने अवस्था :** (१) देहायका कुनै अवस्थामा परिषदका कम्तिमा एक तिहाई सदस्यले कुलपतिलाई निजको पदबाट मुक्त गर्न आवश्यक छ भन्ने कारण र आधार सहितको प्रस्ताव परिषदमा पेश गर्न सक्ने छन् :

(क) कार्यक्षमताको अभावको कारणले निजले विश्वविद्यालयमा प्राज्ञिक तथा शैक्षिक विषय व्यवस्थापन गर्न नसकेको वा विश्वविद्यालयलाई नेतृत्व दिन नसकेको,

(ख) निजको खराब आचरण भएको,

(ग) निजले इमान्दारीपूर्वक आफ्नो पदीय जिम्मेवारी र कर्तव्य पालना गर्न नसकेको, वा

(घ) निजले विश्वविद्यालयको स्रोत दुरुपयोग वा दिशान्तर गरेको ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रस्ताव परिषदमा पेश भएमा परिषदले त्यस उपर जाँचबुझ गर्न परिषदका सदस्यमध्येबाट एकजना, विश्वविद्यालयका प्राध्यापकहरूमध्येबाट एक जना र सम्बन्धित क्षेत्रको विषय विज्ञ रहेको एक जाँचबुझ समिति गठन गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको जाँचबुझ समितिले कुलपति उपर लगाइएको आरोप तथा त्यससँग सम्बन्धित कागजात, सबुद तथा प्रमाण बुझी आफ्नो राय ठहर सहितको प्रतिवेदन तोकिएको अवधिभित्र सभामा पेश गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको प्रतिवेदन पेश गर्नुअघि जाँचबुझ समितिले विश्वविद्यालयमा लिखत, कागजात, अभिलेखको निरीक्षण गर्न सक्नेछ र कुलपतिबाट बयान लिने लगायतका अन्य काम गर्न सक्नेछ ।

(५) कुलपतिका विरुद्ध उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव परिषद्मा पेश भएकोमा प्रस्ताव पेश भएको मितिदेखि उपदफा (६) बमोजिम प्रस्ताव उपर निर्णय नभएसम्म कुलपतिले सो हैसियतमा कार्यसम्पादन गर्ने छैन र त्यस्तो प्रस्ताव पेश भएको जानकारी दफा (१७) बमोजिमको कार्यालयले कुलपतिलाई दिनुपर्ने छ ।

(६) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्तावका सम्बन्धमा उपदफा (२) बमोजिमको जाँचबुझ समितिले कुलपतिलाई निजको पदबाट मुक्त गर्न मनासिव छ भनी प्रतिवेदन दिएमा त्यस्तो प्रस्ताव र प्रतिवेदन परिषदमा निर्णयार्थ पेश गरिने छ ।

(७) कुलपतिलाई आफ्नो सफाई दिने मनासिब मौकाबाट बन्चित गरिने छैन ।

(८) उपदफा (६) बमोजिमको प्रस्ताव परिषदका तत्काल कायम रहेको सम्पूर्ण सदस्य सङ्ख्याको कम्तिमा दुई तिहाई बहुमतबाट पारित भएमा कुलपति आफ्नो पदबाट स्वतः मुक्त हुनेछ ।

३१. **उपकुलपति** : (१) विश्वविद्यालयमा तोकिएको जिम्मेवारी निर्वाह गर्न आवश्यक सङ्ख्यामा उपकुलपति रहनेछन् ।

(२) तोकिएको योग्यता पुगेका सबै नेपाली नागरिकलाई समान अवसर हुने गरी तोकिएबमोजिम खुला प्रतिस्पर्धाबाट छानिएका व्यक्तिहरूमध्येबाट कुलपतिले उपकुलपति नियुक्ति गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐन प्रारम्भ भएपछि पहिलोपटक परिषदले तोकिएको कार्यविधि पूरा गरी आवश्यक सङ्ख्यामा उपकुलपति नियुक्त गर्नेछ ।

(४) उपकुलपतिको काम, कर्तव्य र अधिकार, पदावधि, सेवाका शर्त तथा सुविधा तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

३२. **डिन** : (१) विश्वविद्यालयमा आवश्यक सङ्ख्यामा डिन रहने छन् ।

(२) तोकिएको योग्यता पुगेका सबै नेपाली नागरिकलाई समान अवसर हुने गरी तोकिएबमोजिम खुला प्रतिस्पर्धाबाट छानिएका व्यक्तिहरूमध्येबाट कुलपतिले आवश्यक सङ्ख्यामा डिन नियुक्ति गर्नेछ ।

(३) डिनको काम, कर्तव्य र अधिकार, पदावधि, सेवाका शर्त तथा सुविधा तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

३३. **अन्य पदाधिकारीहरू** : (१) विश्वविद्यालयमा तोकिएबमोजिमका अन्य पदाधिकारीहरू रहने छन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका पदाधिकारीको नियुक्ति, काम, कर्तव्य र अधिकार, पारिश्रमिक, सुविधा तथा सेवाको शर्तहरू तोकिएबमोजिम हुने छन् ।

३४. **शिक्षक तथा कर्मचारी** : (१) विश्वविद्यालयमा आवश्यक सङ्ख्यामा शिक्षक तथा कर्मचारी रहने छन् ।

(२) शिक्षक तथा कर्मचारीको संगठनात्मक संरचना संरक्षण परिषदले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमका शिक्षक तथा कर्मचारीको नियुक्ति, काम, कर्तव्य र अधिकार, पारिश्रमिक, सुविधा तथा सेवाका शर्तहरू तोकिएबमोजिम हुनेछन् ।

(४) विश्वविद्यालयका शिक्षकले आफ्नो प्राज्ञिक वा शैक्षिक जिम्मेवारी पूरा गर्ने क्रममा प्राज्ञिक स्वतन्त्रता उपयोग गर्न सक्ने छन् ।

३५. **सङ्काय** : (१) विश्वविद्यालयमा सञ्चालन गरिने विभिन्न विधाका उच्च शिक्षाको आवश्यकतानुसार तोकिएका विषयमा तोकिएबमोजिमका सङ्कायहरू रहन सक्ने छन् ।

(२) विश्वविद्यालयका प्रत्येक संकायमा आवश्यकतानुसार शिक्षक रहने छन् ।

(३) सङ्कायको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

३६. **अनुसन्धान केन्द्र वा स्वायत्त संस्था** : (१) विश्वविद्यालयले विभिन्न विषयमा निरन्तररूपमा अध्ययन र अनुसन्धान गर्नको लागि आवश्यकतानुसार स्वदेशी वा विदेशी अनुसन्धान केन्द्र वा सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था वा प्रतिष्ठानसँग साझेदारी वा सहकार्य गरी विभिन्न विषयका स्वायत्त संस्थाको स्थापना गर्न सक्ने छ र त्यस्ता संस्थामार्फत अध्ययन वा अनुसन्धान परियोजना सञ्चालन गर्न सक्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुसन्धान केन्द्र वा स्वायत्त संस्थाको स्थापना, काम, कर्तव्य र अधिकार तथा सञ्चालन र व्यवस्थापनसम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

३७. **महाविद्यालय** : (१) विश्वविद्यालयले विभिन्न विषयमा उच्च शिक्षा प्रदान गर्नको लागि आवश्यकतानुसार आफ्ना विभिन्न महाविद्यालय (स्कूल वा कलेज), विभाग र केन्द्रहरूको स्थापना तथा सञ्चालन गर्न सक्ने छ ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेखित निकायहरूको स्थापना र सञ्चालनसम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१०

विश्वविद्यालयको वित्तीय स्रोत, कोष, लेखा तथा लेखापरीक्षण

३८. **विश्वविद्यालयको वित्तीय स्रोत** : (१) विश्वविद्यालय मुनाफा वितरण नगर्ने एक स्वायत्त प्राज्ञिक संस्था भएकोले सोहीबमोजिम यसले वित्तीय स्रोत जुटाउन सक्ने छ ।

(२) विश्वविद्यालयले उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह वा विभिन्न सरकारी निकाय, निजी क्षेत्रका उद्यमी, व्यापारी वा व्यवसायी र स्वदेशी वा विदेशी व्यक्ति, संस्था वा निकाय तथा द्विपक्षीय र बहुपक्षीय दाताबाट अनुदान, चन्दा, सहयोग वा प्राविधिक सहायता प्राप्त गर्न सक्ने छ ।

(३) विश्वविद्यालयले आवश्यकतानुसार कुनै बैंक वा वित्तीय संस्था वा अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय संस्थाबाट ऋण वा अनुदान लिन सक्ने छ ।

तर विदेशी बैंक वा अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिनुअघि नेपाल सरकारको सहमति प्राप्त गर्नुपर्ने छ ।

३९. **विश्वविद्यालयको कोष** : (१) विश्वविद्यालयको आफ्नो एउटा छुट्टै कोष हुनेछ र त्यस्तो कोषमा देहायका रकमहरू रहने छन् :-

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ख) गण्डकी प्रदेश सरकार वा अन्य कुनै प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम,

(ग) स्थानीय तहबाट प्राप्त रकम,

(घ) विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट प्राप्त रकम,

(ङ) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले आर्थिक सहायता स्वरूप प्रदान गरेको रकम,

(च) उद्यमी, व्यापारी तथा व्यवसायी वा त्यस्ता संस्थाबाट चन्दा, सहयोग वा अनुदान स्वरूप प्राप्त रकम,

(छ) कुनै उद्योग, व्यापार वा व्यवसायसँग सम्बन्धित प्रतिष्ठानबाट अनुसन्धान तथा विकासको लागि प्राप्त हुने रकम,

(ज) अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ, संस्था, विदेशी व्यक्ति, सरकार, एजेन्सी वा बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट अनुदान वा ऋण स्वरूप प्राप्त रकम,

(झ) विद्यार्थीबाट भुक्तानी हुने शुल्क वापतको प्राप्त हुने रकम,

(ञ) विश्वविद्यालयबाट बिक्री गरिने प्रकाशन वा अनुसन्धान प्रतिवेदन वा कृतिबापत प्राप्त हुने रकम,

(ट) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ज) बमोजिम विश्वविद्यालयले कुनै रकम प्राप्त गर्न सम्झौता गर्नअघि नेपाल सरकारको अर्थ मन्त्रालयलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(३) विश्वविद्यालयको कोषको रकम परिषद्ले तोकेको विभिन्न वाणिज्य बैङ्कमा खाता खोली जम्मा गरिने छ ।

(४) विश्वविद्यालयको कोष र खाताको सञ्चालन तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

(५) विश्वविद्यालयको सम्पूर्ण खर्च स्वीकृत बजेटबमोजिम उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट व्यहोरिने छ ।

(६) तोकिएको रकमभन्दा बढी रकम कोषमा जम्मा गर्दा वा विश्वविद्यालयबाट कसैलाई भुक्तानी गर्दा बैंक प्रणाली वा बैंक चेक मार्फत गर्नुपर्ने छ ।

४०. **प्राज्ञिक सहकार्य तथा ज्ञान हस्तान्तरण** : (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै विदेशी विश्वविद्यालयसँग भएको प्राविधिक सहायता, सम्झौता वा समझदारीबमोजिम त्यस्तो विश्वविद्यालयको बहालवाला वा सेवानिवृत्त शिक्षक वा विज्ञले स्वयम्सेवकको रूपमा वा त्यस्तो विश्वविद्यालयले निजको पारिश्रमिक व्यहोर्ने गरी विश्वविद्यालयमा अध्ययन, अध्यापन, प्रशिक्षण वा अन्य कुनै प्राज्ञिक कार्य सम्पादन गर्न सक्ने छ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विश्वविद्यालयले संचालन गरेको अत्याधुनिक प्राविधियुक्त (स्टेटस अफ आर्ट) विषयमा अध्यापन वा प्रशिक्षण गर्न नेपालमा उपयुक्त प्राध्यापक वा विषयविज्ञ उपलब्ध नभएमा विश्वविद्यालयमा हुनुपर्ने कूल प्राध्यपक सङ्ख्याको एक तिहाई भन्दा बढि नहुने गरी विदेशी प्राध्यापक वा विषय विज्ञलाई अध्यापन वा प्रशिक्षण गर्न नियुक्त गर्न सकिने छ ।

४१. **लेखा र लेखापरीक्षण** : (१) विश्वविद्यालयले आफ्नो आय व्ययको लेखा नेपाल सरकारले अपनाएको लेखा प्रणालीअनुसार राख्नुपर्ने छ ।

(२) विश्वविद्यालयले लेखाको तोकिएबमोजिम आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कायम गर्नुपर्ने छ ।

(३) विश्वविद्यालयको लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

परिच्छेद-११

विविध

४२. **शिक्षक वा कर्मचारीको नियुक्ति** : (१) कुलपतिले तोकिएको कार्यविधि पुरा गरी विश्वविद्यालयमा आवश्यक शिक्षक वा कर्मचारीको नियुक्ति निश्चित अवधिका लागि करारमा गर्नेछ ।

(२) विश्वविद्यालयलाई थप आर्थिक भार नपार्ने गरी कुनै दाताले विश्वविद्यालयको नाममा तोकिएबमोजिमको रकम बराबरको अक्षयकोष खडागरी कुनै विधा विशेषमा ख्याति प्राप्त स्वदेशी वा विदेशी विशिष्ट विद्वानलाई विश्वविद्यालयको प्राज्ञिक वा अनुसन्धान कार्यमा योगदान गराउन चाहेमा संरक्षण परिषद्को सहमति लिई तोकिएबमोजिम कुलपतिले त्यस्ता व्यक्तिलाई दाता वा दाताले इच्छाइएको व्यक्तिको नाम जोडेर इन्डाउड प्राध्यापक वा विभागीय प्रमुखको हैसियतमा नियुक्त गर्न सक्ने छ ।

(३) विश्वविद्यालयको प्राज्ञिक वा अनुसन्धान कार्यमा लामो समयसम्म समर्पित भई विशिष्ट योगदान गरेका स्वदेशी वा विदेशी वरिष्ठ प्राध्यापकहरूलाई आवश्यकतानुसार संरक्षण परिषद्को सहमतिमा तोकिएबमोजिमको प्रकृयाबाट कुलपतिले इमेरिट्स प्राध्यापकको रूपमा सम्मान प्रदान गर्न सक्ने छन् ।

(४) ज्ञानको कुनै विधा विशेषमा विशिष्ट क्षमता राख्ने वा अनुभव भएका स्वदेशी वा विदेशी विज्ञ वा विद्धानहरूलाई विश्वविद्यालयको आवश्यकतानुसार तोकिएबमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी कुलपतिले आगन्तुक प्राध्यापक (भिजिटिङ् प्रोफेसर) को रूपमा नियुक्त गर्न सक्ने छ ।

(५) उपदफा (१) (२) र (४) बमोजिम नियुक्ति हुने शिक्षक वा कर्मचारीको सेवाका जिम्मेवारी, अन्य शर्त, सुविधा तथा करारको आवधिक नवीकरण कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

४३. **प्रमाणपत्र र उपाधि प्रदान गर्ने** : (१) विश्वविद्यालयबाट निर्धारित पाठ्यक्रम तथा शिक्षण विधिबमोजिम अध्ययन र अन्य आवश्यक शर्तहरू पूरा गरी परीक्षामा उत्तिर्ण भएका विद्यार्थीलाई विश्वविद्यालयले तोकिएबमोजिमको प्रमाणपत्र र उपाधि दिनेछ ।

(२) विश्वविद्यालयले अनुसन्धात्मक वा अन्वेषणात्मक कार्य सम्पन्न गरी मौलिक शोधपत्र प्रस्तुत गर्ने वा मौलिक र नवीनतम धारणा वा सिद्धान्त प्रतिपादन गर्ने अनुसन्धानकर्तालाई तोकिएबमोजिमका आधारमा तोकिएबमोजिमका उपाधि प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विश्वविद्यालयले तोकिएबमोजिमका अवस्थामा तोकिएका व्यक्तिलाई मानार्थ विशेष उपाधि प्रदान गर्नेछ ।

४४. **समकक्षता निर्धारण** : विश्वविद्यालयले कुनै स्वदेशी वा विदेशी विश्वविद्यालय वा शिक्षण संस्थाको शैक्षिक उपाधिलाई मान्यता दिन र विश्वविद्यालयका विभिन्न तहका शैक्षिक उपाधिहरूसँग त्यस्ता उपाधिहरूको समकक्षता र स्तर निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

४५. **भर्ना हुन चाहिने योग्यता** : (१) विश्वविद्यालयमा अध्ययन वा अनुसन्धानका लागि भर्ना हुन चाहिने विद्यार्थी वा अनुसन्धानकर्ताको योग्यता तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

(२) विश्वविद्यालयमा भर्ना हुने विद्यार्थी वा अनुसन्धानकर्ताले तोकिएबमोजिमको प्रवेश परीक्षा उत्तीर्ण गर्नुपर्ने छ ।

(३) विश्वविद्यालयले विद्यार्थी भर्ना गर्दा नेपाल सरकारको नीति अनुरूप तोकिएबमोजिम न्यूनतम मापदण्ड पूरा गर्ने महिला, आदिवासी/जनजाति, मधेशी, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएको वर्ग वा समुदायका विद्यार्थीलाई तोकिएको प्रतिशतको आधारमा भर्नाको लागि स्थान आरक्षण गर्नुपर्ने छ ।

तर त्यस्ता विद्यार्थीले उपदफा (२) बमोजिमको प्रवेश परीक्षा उत्तीर्ण गर्नु पर्नेछ ।

(४) विश्वविद्यालयले गैंडाकोट नगरपालिकामा स्थायी बसोबास भएको नेपाली नागरिक र कम्तिमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पूरा गरेका शिक्षक वा कर्मचारीका उपदफा (१) र (२) बमोजिमका शर्त पूरा गर्ने छोरा छोरीका लागि प्रत्येक वर्ष तोकिएबमोजिमको सङ्ख्यामा स्थान आरक्षण गर्न सक्ने छ । (पछि मेट्ने गरी - आरक्षण सङ्ख्याको सम्बन्धमा शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सेवा, सर्त र सुविधा नियमावली बनाउने बेला त्यो कुरालाई उल्लेखर गर्ने कि? त्यसैले ऐनमा तोकिएबमोजिम मात्र भन्द हुन्छ कि?)

(५) उपदफा (३) वा (४) बमोजिम आरक्षित स्थानमा भर्ना हुन चाहने व्यक्ति कसैले भर्ना हुन निवेदन नगरेमा, मापदण्ड पूरा नगरेमा वा प्रवेश परीक्षा उत्तीर्ण नगरेमा त्यस्तो स्थानमा मापदण्ड पूरा गर्ने अन्य उम्मेद्वारलाई भर्ना गर्नुपर्ने छ ।

४६. **राष्ट्रिय शिक्षा नीतिबमोजिम कार्य गर्ने** : (१) विश्वविद्यालयले नेपाल सरकारको राष्ट्रिय शिक्षा नीति प्रतिकुल नहुने गरी प्राज्ञिक तथा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कार्य सञ्चालन गर्दा विश्वविद्यालयले सदैव प्राज्ञिक मर्यादा, शैक्षिक उत्कृष्टता, विश्वविद्यालय सञ्चालनको सर्वोत्तम अभ्यास (बेष्ट प्राक्टिस्) लाई ध्यान दिनुपर्ने छ ।

४७. **छनौट तथा सिफारिस समिति** : (१) विश्वविद्यालयलाई आवश्यक शिक्षक वा कर्मचारी नियुक्त गर्नका लागि विश्वविद्यालयमा परिषदले प्रशासनिक तथा प्राज्ञिक सेवासम्बन्धी कार्यको लागि छनौट तथा सिफारिस समितिहरू गठन गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको गठन विधि, समितिका सदस्यको योग्यता, कार्य अवधि, सेवाका शर्त र कार्यक्षेत्रगत शर्तहरू तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले गर्ने छनौट तथा सिफारिससम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

४८. **शुल्क निर्धारण गर्ने** : (१) परिषदले विश्वविद्यालयमा अध्ययन वा अनुसन्धान गर्ने विद्यार्थी वा अनुसन्धानकर्ताले भुक्तानी गर्नुपर्ने शुल्क निर्धारण गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम शुल्क निर्धारण गर्दा नेपाली नागरिक तथा विदेशी नागरिकको लागि फरक-फरक शुल्क र फरक-फरक शर्त हुने गरी तोक्न सक्नेछ ।

(३) विदेशी नागरिकले विश्वविद्यालयमा अध्ययन गर्दा परिषदले अन्यथा निर्णय गरेकोमा बाहेक विदेशी मुद्रामा शुल्क भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

४९. **विद्वतवृत्ति वा छात्रवृत्ति** : (१) विश्वविद्यालयले तोकिएको आधारमा विश्वविद्यालयमा अनुसन्धान, अन्वेषण वा अध्ययन गर्ने अनुसन्धानकर्ता वा विद्यार्थीलाई तोकिएबमोजिम विद्वतवृत्ति वा छात्रवृत्ति प्रदान गर्न सक्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमाजिमको विद्वतवृत्ति वा छात्रवृत्ति रकम पूर्ण वा आंशिक हुन सक्ने छ ।

(३) विश्वविद्यालयले तोकिएको आधारमा तोकिएका सङ्ख्याका विद्यार्थीलाई निशुल्क अध्ययन (फ्रिसिप) गर्ने अवसर प्रदान गर्न सक्ने छ ।

५०. **काम कारबाही बदर नहुने** : विश्वविद्यालयको कुनै पदाधिकारीको स्थान रिक्त भएको वा कुनै पदाधिकारीको नियुक्ति वा मनोनयनमा त्रुटी भएको कारणले मात्र त्यस्तो पदाधिकारी संलग्न भई गरेको विश्वविद्यालयको कुनै काम कारबाही बदर हुने छैन ।

५१. **असल नियतले गरेको काममा बचाउ** : यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको विनियमबमोजिम असल नियतले गरेको वा गर्न खोजेको कुनै कामको सम्बन्धमा

विश्वविद्यालय वा विश्वविद्यालयको कुनै पदाधिकारी उपर कुनै किसिमको मुद्दा चलाउने वा अन्य कारबाही गरिने छैन ।

५२. **अधिकार प्रत्यायोजन** : (१) सभाले यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको विनियमबमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारहरूमध्ये आवश्यकतानुसार केही अधिकार प्राज्ञिक परिषद्, कुलपति, उपकुलपति, विभिन्न समिति, डिनलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्ने छ ।

(२) प्राज्ञिक परिषद्ले यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको विनियमबमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारहरूमध्ये आवश्यकतानुसार केही अधिकार, उपकुलपति, डिन वा समितिलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्ने छ ।

(३) परिषद, कुलपति, उपकुलपति, डिनले यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको विनियम बमोजम आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकतानुसार केही अधिकार विश्वविद्यालयका कुनै अधिकारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्ने छ ।

५३. **बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण** : विश्वविद्यालयले विद्वतवृत्ति प्रदान गरी अनुसन्धान वा आविष्कार गरेको विषयमा प्रचलित कानूनबमोजिम प्राप्त हुन सक्ने बौद्धिक सम्पत्ति, प्रतिलिपि अधिकार, ब्रिडरर्स राइट विश्वविद्यालयको नाममा कायम गर्नुपर्ने छ ।

५४. **नेपाल सरकारसँग सम्पर्क** : विश्वविद्यालयले नेपाल सरकारसँग सम्पर्क राख्दा नेपाल सरकारको शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयमार्फत राख्ने छ ।

५५. **नियम बनाउने अधिकार** : नेपाल सरकारले दफा ९, १३ र १९ को कार्यान्वयनको लागि आवश्यक नियमहरु बनाउन सक्नेछ ।

५६. **विनियम बनाउने अधिकार** : विश्विवद्यालयले यो ऐनको उद्देश्य पूरा गर्न यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियमावलीको अधीनमा रही आवश्यक विनियमहरू बनाउन सक्ने छ ।

***